

Berislav Majhut i Štefka Batinić. *Hrvatska slikovnica do 1945.* Zagreb: Hrvatski školski muzej – Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2017., 443 str.

Pred nama stoji bogato opremljena i privlačna knjiga s intrigantnom i tajnovitom ilustracijom na koricama. Dok dvije rode mirno provode vrijeme na krovu, iz dimnjaka se izvija dim, a kroz okna i odškrinuta vrata probija se svjetlo, znači netko je kod kuće. Na štapu učvršćenome na kuću visi jedna iznošena čizma. Suši li se možda? Ili je znak da u kući živi postolar? Izmučeno i nakošeno stablo i trošna ograda upućuju na prošle oluje i nedaće. U daljini neizbježni zvonik i možda još jedan prozor koji se izdvaja iz tamne sjene seoskoga krajolika... Tolika pitanja i tako bogat vizualni izričaj u veoma jednostavnoj tehnici primjeren je ulaz u knjigu o slikovnici. Slika sigurno dolazi iz slikovnice jer bogatstvo vizualnoga izričaja i njegov pripovjedni potencijal upravo je slikovnici svojstven. I uistinu, otvorimo li ovu raskošnu publikaciju, koja je mnogo više od toga, koja je i pothvat i projekt, otvorimo li dakle ovu knjigu, naći ćemo da sirotinjska kuća dolazi iz slikovnice, i to ne bilo koje nego jedne od prvih pravih hrvatskih slikovnica, *Mladost Petrice Kerempuha*. Dvadesete su godine 20. stoljeća i počinje pravi razvoj punokrvne hrvatske slikovnice, načinjene riječima i slikama hrvatskih autorica i autora.

No kada bi knjiga *Hrvatska slikovnica do 1945.* govorila samo o slikovnicama koje slijede nakon spomenute, bila bi i tanja i lakša. A ona ima veliku težinu, i doslovno i metaforički. Njezina je spoznajnoznanstvena težina u tome što pruža neprocjenjive rezultate predanih istraživanja o kontekstu i povijesti pojavljivanja i razvoja slikovnice namijenjene hrvatskim čitateljima i o objavljivanju slikovnica i ilustriranih knjiga na hrvatskom teritoriju od prvih pronađenih slikovnica iz 18. stoljeća do kraja Drugoga svjetskog rata. Njezina je doslovna težina u velikoj mjeri uzrokovana težinom kvalitetnoga papira na kojemu je otisnuta da bi se dobro vidjeli nebrojeni primjeri, faksimili i fotografije starih slikovnica. Gotovo i nema stranice koja nije oplemenjena nekom slikom, i to slikom u boji. Istraživaču dječje književnosti i slikovnice te su slike posebna poslastica, ali izazivaju i duboko poštovanje i zahvalnost našim autorima jer svjedoče o godinama, pa i desetljećima istraživanja. Oteli su zaboravu mnoge za nas vrijedne knjige u kojima nalazimo svjedočanstva o prošlosti, o povijesti, kulturi, o djeci i čitanju, o sadržajima i ulozu slikovnice i ilustrirane knjige u Hrvatskoj, o kojoj smo do sada znali veoma malo. Znali smo zapravo ono što su nam ovi isti autori otkrili u svojim prijašnjim tekstovima o istoj temi, ali sada znamo neusporedivo više. Mnoge su ove knjižice bile razbacane po tavanima i podrumima, zaboravljene iza redova knjiga u privatnim knjižnicama, skrivene između debelih tomova u antikvarijatima, nemarno ponuđene na uličnim prodajama, odložene u depoima knjižnica, otpisane, zaboravljene, mnoge gotovo iščezle. Mnoge uistinu i jesu nestale, a mnoge su nedostupne ili

postoje tek u jednom ili pokojem primjerku, i to na različitim mjestima. Stoga nam ovaj junački pothvat popisivanja nevjerojatnih 506 relevantnih primjera daje i nadu da ćemo ih možda još pronaći. Sigurno je da sada bolje znamo što trebamo tražiti. Znamo li da su autori postojanje mnogih popisanih slikovnica i ilustriranih knjiga ustvrdili neposrednim uvidom u primjerak pojedinoga izdanja ili pretraživanjem različitih vrsta sekundarnih izvora, njihov rezultat izaziva još i veće divljenje.

Vratimo se nakratko znanstvenoj težini i vrijednosti ove studije. Ona obuhvaća teorijska razmatranja o karakteristikama slikovnice i uspostavlja kriterije razlikovanja slikovnice i ilustrirane knjige. Autori dolaze do novih spoznaja relevantnih za teorijsko određenje slikovnice. Razmatra se, primjerice, važno pitanje razumijevanja autorstva slikovnice, koje se u nas uglavnom promatra tekstocentrično, kao što kažu autori implicitno kritizirajući takvu praksu i ističući važnost (s)likovne komponente slikovnice. Nije zanemarena ni povijest ilustrirane knjige i općenito ilustracije namijenjene dječjim i mlađim recipijentima, uključujući časopise, popularnu književnost, strip, didaktične publikacije. Autori raščlanjuju potencijal slikovnice kao poticaj za intelektualni razvoj djeteta te općenito njezinu odgojnu i razvojno-podupiruću funkciju, književno-pedagošku i, konačno, estetsku funkciju slikovnice u odgoju i obrazovanju.

Pokazuje se velika zastupljenost ilustracija stranih autora u starijim hrvatskim slikovnicama i dječjim knjigama, a autori su se osvrnuli i na “uvezene” i prevedene slikovnice, primjerice iz Norveške, Francuske, Njemačke i Sovjetskoga Saveza. Doznajemo tako da je preuzimanje slika iz inozemstva bila raširena nakladnička praksa.

Valja istaknuti i da su autori unaprijedili hrvatsko nazivlje koje se u području teorije slikovnice još uvijek formira.

Nadalje, autori uspostavljaju periodizaciju hrvatske ilustrirane dječje knjige i slikovnice. Prvo je razdoblje od sredine 19. stoljeća (1854.) do 1880., “tj. od *Male obrazne biblije*, do vremena dominacije nakladnika Lavoslava Hartmána”. Drugo traje do kraja Prvoga svjetskog rata (1880. – 1918.), a to je “vrijeme konsolidacije slikovnice i njezino širenje u nakladničkom i geografskom smislu”. Treće je razdoblje do kraja Drugoga svjetskog rata (1918. – 1945.). To je vrijeme “prvih potpuno hrvatskih slikovnica, u kojemu slikovnica postaje autorski i umjetnički projekt te dobiva značaj i položaj kakav slikovnice imaju i u drugim srodnim kulturama”.

Autori su svoju studiju utemeljili u iscrpno predstavljenim dosadašnjim istraživanjima i uspostavili s njima istraživački dijalog. Interpretacija i razmatranje pojedinih aspekata koji su se nametnuli samim korpusom argumentirana je, teorijski utemeljena i poticajna. Studija se odlikuje vrhunskom znanstvenom ekspertizom, stoga obiluje ne samo uvjerljivim i lucidnim tumačenjima pojedinih pojava nego i velikim brojem otvorenih pitanja koja autori nude čitatelju na razmišljanje i kao izazov. Posebna je vrijednost svakoga kvalitetnoga znanstvenog istraživanja, pa tako i ovoga, pronalaznje uvijek novih istraživačkih pitanja. Ipak, i uz takvu gustoću i širinu kojom se otkrivaju do sada nepoznata područja u povijesti hrvatske dječje knjige, *Hrvatska slikovnica do 1945.* čita se s lakoćom, na mjestima gotovo kao kakva napetica. Svojim stilom i začinjavanjem razgovora s čitateljem uvlače ga autori u tijek razmišljanja i traže njegovo sudjelovanje u traženju odgovora i rješenja. Zato je tekst blizak i široj čitateljskoj

publici te će, uz raskošne ilustracije, sigurno pridonijeti popularnosti svoje tematike među svima koji se zanimaju za lijepu i dobru knjigu.

Još je jedna odlika koncepcije ove studije to što zainteresiranome čitatelju nudi mogućnost čitanja pojedinačnih poglavlja izdvojeno iz cjeline, ovisno o interesima za pojedina pitanja i tematiku.

Knjiga *Hrvatska slikovnica do 1945.* otkriva poveznice ne samo s prethodnim povijesnim razdobljima nego i hrvatske kulture s ostalim europskim kulturama do kraja Drugoga svjetskog rata, kada je ta veza bila nasilno prekinuta i kada je u hrvatskoj kulturnoj svijesti, u području dječje književnosti, svedena na nekoliko podobnih naslova. Berislav Majhut i Štefka Batinić svojim radom i rezultatima omogućuju nam ponovno uspostavljanje kontinuiteta i bolje razumijevanje ne samo dječje književne i slikovničke produkcije nego i promjena pojmova djeteta i djetinjstva i prije i nakon 1945. godine. Njihovo istraživanje nedvojbeno upućuje na europski kontekst razvoja hrvatske slikovnice i pokazuje kako je slikovnica u Hrvatskoj potekla iz toga konteksta.

Nadalje, ova knjiga pruža uvid u do sada zanemarene aspekte hrvatske kulture i uspostavlja poveznicu između suvremenosti i njezine tradicije, prošle stvarnosti u kojoj su odrastale generacije djece i koja je kroz njihovo djetinjstvo formirala i sustave vrijednosti hrvatske pismene i obrazovane populacije. Ova je knjiga nezaobilazan izvor informacija i novih spoznaja i predstavlja temeljnu studiju za sva daljnja istraživanja hrvatske slikovnice, nakladništva u dječjoj književnosti, ilustracije, kulturnih studija djetinjstva, dječje recepcije pripovijedi u dijakronijskom kontekstu i srodnih tema.

Smiljana Narančić Kovač

Luka Čorak, Antun Milinković i Ljudevit Ilijanić. *Put u prošlost prirodoslovja i obrazovanja : 250 godina Gimnazije Karlovac.* Karlovac: Gradski muzej Karlovac, 2016., 112 str. Dvojezično: hrvatski i engleski.

Gradski muzej Karlovac nakladnik je publikacije *Put u prošlost prirodoslovja i obrazovanja : 250 godina Gimnazije Karlovac*, kataloga koji je popratio istoimenu izložbu koja je 16. listopada 2016. otvorena u Galeriji “Vjekoslav Karas”. Nema ljepšega načina da se proslavi tako važna obljetnica škole, tim više što je predstavljena *Prirodopisna zbirka Gimnazije Karlovac* stručno obrađena i djelomično restaurirana te zaštićena kao kulturno dobro.

Već u *Predgovoru* Antun Milinković naglašava ujedinjenje Kraljevske velike gimnazije Karlovac (prije: Niža gimnazija Karlovac) s Carskom i kraljevskom velikom realkom u Rakovcu u Kraljevsku veliku realnu gimnaziju u Rakovcu. Uvođenje novih nastavnih predmeta u područje prirodoslovja sredinom 19. stoljeća usmjerava ih na uređenje i opremanje posebnih prostora – kabineta nastavnim učilima (pored nabave udžbenika i stručne literature).

Luka Čorak i Ljudevit Ilijanić suautori su izložbe i, uz Antuna Milinovića, autori tekstova koji slijede u katalogu. *Povijest srednjih škola i njihovih prirodoslovnih*